

+27 12 752-6200

info@nect.org.za

Ground Floor, Block D,
Lakefield Office Park,
272 West Avenue,
Centurion, 0163

<https://nect.org.za/>

HO TSHEHETSA HO BALA LAPENG

Tataiso ya pele bakeng sa batswadi le bahlokomedi

Melao ya bohlokwa ya ho bala

Ka moo ngwana a ithutang ho bala

MELAO YA BOHLOKWA YA HO BALA

Ngwana o rutwa ho bala sekolong. Hore e be mmadi ya hlwahlwa, o hloka thuso ho tswa lapeng. Hore o tle o kgone ho thusa ngwana wa hao ho ntlafatsa bokgoni ba ho bala, ho na le melao eo motho ka mong a lokelang ho e utlwisisa.

Melao ena ya bohlokwa ke efe?

- Ho bala ke letshwao leo ngwana e mong le emong a ka ithutang lona!
- E ba le mamello le mosa ho ngwana wa hao ha a bala.
- Rorisa ngwana wa hao ka boikitlaetso le kgatelopele eo a e etsang.
- Kgothatsa ngwana wa hao le ho aha boitshepo ba hae.
- Balla le ho phetela ngwana wa hao dipale hangata ka moo o ka kgonang kateng.

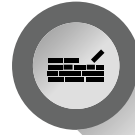
Ho nka nako e kae ho ba mmadi wa mmakgonthe?

Ngola tlhokomediso: Ngwana o lokela ho utlwisisa hore mongolo o jara moelelo. Dibuka di na le diletere le mantswe, di na le leqephe la ka pele le la ka morao, mme ba lokela ho bala ho tswa ka letsohong le letshehadi ho ya ho le letona.

Hlokomela medumo

Sekolong ho ela hloko medumo ho bitswa **kelohloko ya medumo**. Ho ela hloko dikarolwana tsa mantswe a buuweng, jwalo ka dinoko ho bitswa hore **ke kelohloko ya diphetoho tsa medumo**. Thusa ngwana ho aha kelohloko ya medumo le kelohloko ya diphetoho tsa medumo ka mekgwa e latelang:

- Bapala dipapadi tsa morethetho o bonolo. Bitsa mantswe a nang le morethetho o tshwanang jwalo ka bala,bana,bona,bina. Laela ngwana wa hao ho bitsa mantswe a matjha a nang le morethetho o tshwanang le morethetho wa mantswe ao o qetang ho a bitsa.
- Laela ngwana wa hao ho kwala mahlo. Opa diatla ha o etsa morethetho, e be o mo laela ho opa diatla ho etsa morethetho a o sala morao.
- Laela ngwana wa hao ho opela dinoko tsa mabitso a hae. O ka nna wa etsa sena ka mantswe a fapaneng.
- Sheba matshwao a itseng a ngotsweng hona mona lelapeng mme o botse ngwana wa hao hore letere e hlahang moo e fana ka modumo ofe. Mohlala, sephuthelwaneng sa dijo:
- (/p/ bakeng sa panana, /k/bakeng sa kuku, /r/ bakeng sa rama,), mabitso,masedinyana a ditaba,dikhafara tsa dimakasine jj.

Medumo

Ana ke majwana a moaho a sebediswang ha ho balwa.Ngwana o lokela ho tseba hore diletere di emela medumo ya mantswe a puo e buuwang mme ho na le kamano dipakeng tsa diletere le medumo.

- Ruta ngwana modumo o mong le o mong oo letere e o emetseng. . Mohlala: a bakeng sa apole, b bakeng sa bolo.
- Ruta ngwana hore medumo e hokelwa mmoho jwang ho bopa mantswe.Mohlala:b-a-l-a =bala,b-o-n-a =bona ,k-a-t-s-e, = katse
- Ruta ngwana ho sebedisa medumo ho arola mantswe ka dinoko ha a bala. Mohlala: /s-/t-/o-/p/
- Ruta ngwana hore mantswe a arolwa jwang ho latela dinoko.mohlala:bala /ba-/la/

Bolokolohi: Ha ngwana a bala ka bolokolohi,ho bolela hore o bala ha bonolo.Ho tshwana le ha a bua.Ngwana o lokela ho ithuta ho bala tema ka sekgahla se nepahetseng. O lokela ho bala ka nepo le ho hlahisa maikutlo.

- Thusa ngwana wa hao ho ikwetlisetsa ho balla dipolelo kapa dipale hodimo ka bolokolohi .
- Haeba ngwana wa hao o thatafallwa ke ho bala tema lekgetlo la pele,mo laele ho balla tema hodimo hape.
- Hopotsa ngwana wa hao ho kgefutsa ha a bona kgutlwana kapa kgutlo.

Tlotlontswe

Ha ngwana a tseba mantswe a mangata, o bala ha bonolo.Re tshwanela ho mo thusa ho tseba mantswe a mangata ka moo a ka kgonang.Ho ruta tlotlontswe e ntjha, o ka nna wa sebedisa papadi e bitswang **SEHB:**

- **S** supa ntho kapa setshwantsho sa lentswe.
- **E** bontsha ka ho etsa haeba lentswe e le le bontshang ketso, jwalo ka tlola.
- **H** hlaloesetsa ngwana hore lentswe le bolelang haeba ho le thata ho le utlwisisa.
- Bbitsa lentswe polelong ho hlalosa moelelo wa lona.

Tekokutlwisiso

Sepheo sa ho bala ke ho utlwisisa seo re se balang.Thusa bana ka tekokutlwisiso ka mekgwa e latelang:

- Pele ha ho bala:Botsa ngwana wa hao dipotso tse bonolo mabapi le leqephe le ka ntle la buka ya pale , tse kang,' o nahana hore pale e bua ka eng?' ke sefe se etsang hore o nahane hore pale e bua ka sona?','na o ka mpolella sehlooho sa buka ena?'
- Nakong ya ho bala:laela ngwana ho o balla tema a balla hodimo.Hlalosa hore ha a ntse a bala, o tshwanela ho leka ho ipopela setshwantsho ka kelellong ya hae ho ithuta ho utlwisisa seo a se balang.

Ka mora ho bala: Thusa ngwana wa hao ho ipopela kutlwisiso ya pale ka ho mo kopa ho o phetela ditaba tsa pale ka mantswe a hae. O ka nna wa mmotsa dipotso tse mabapi le pale tse jwalo ka: 'pale e ne e bua ka eng?','ho etsahalang paleng?', 'ke hobaneng ha o nahana hore batho ba paleng ba entse seo?' 'O ne o tla etsa jwang haeba o ne o le teng ha pale e etsahala?','ke karolo efe ya pale eo o e ratileng haholo?'

'hobaneng ha o ratile karolo eo ya pale haholo? Dumella bana ba Dikereiti tsa R-3 ho ikwetlisetsa

ho bala lapeng ka ho sebedisa buka ya ho bala ya sekolo kapa dibuka tsa bona tsa Lefapha la Thuto ya Motheo (DBE) tsa Mosebetsi. Bana ba baholwanyane ba Dikereiti tsa 4-7 ba ka ikwetlisetsa ho bala ka ho sebedisa dibuka tsa bona tsa ho bala, tsa Puo ya Lapeng le dibuka tsa Sesotho Puo ya Tlatsetso ya Bobedi (SPTB), kapa dibuka tsa Lefapha la Thuto ya Motheo (DBE) tsa puo.

Hopola, kutlwisiso (Tekokutwisiso) sepheo sa yona ke ho bala!

Haeba ngwana a ka bala mantswe, a leqepheng empa a sa utlwisise kapa a

sa ikamahanye le seo a se balang, o tla be a sa bale.

+27 12 752-6200

info@nect.org.za

Ground Floor, Block D, Lakefield Office Park,
272 West Avenue, Centurion, 0163

<https://nect.org.za/>

